

№ 19 (756)
Май 2019 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

Веліч краіны: мастацкі праект
«Спадчына Беларусі» –
стар. 5

Карані: Сымон Будны –
пошукі радаводу –
стар. 6

Повязі: Яніс Райніс, Дарта Пліекшанэ,
гуды і Віцебск –
стар. 7

Імпрэза на месцы сядзібы Манюшкі ва Убелі

Юраўскі карагод у Пагосце

6 мая ў вёсцы Пагост Жыткавіцкага раёна адбыўся старажытны абрад «Юраўскі карагод». Яго паводле старажытных канонаў на свята Юр'я правялі мясцовыя жыхары разам з удзельнікамі народнага фальклорна-этнаграфічнага ансамбля «Міжрэчча» Пагосцкага клуба-бібліятэкі на чале з Кацярынай Панчэняй, найстарэйшай носьбіткай мясцовых фальклорна-абрадавых традыцый. На свята з'ехаліся госці з Жыткавіцкага і суседніх раёнаў, гарадоў Гомеля і Мінска, а таксама з Украіны, прадстаўнікі раённых, абласных і нацыянальных сродкаў масавай інфармацыі.

Абрад у 2004 годзе стаў першым у краіне нематэрыяльным праўленнем творчасці чалавека, рэкамендаваным да надання статусу гісторыка-культурнай спадчыны. У 2007 годзе адпаведны статус быў атрыманы – абрад уключаны ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў Рэспублікі Беларусь. На снежань 2019 года ў Багаце (Калумбія) на 14-й сесіі штогадовага пасяджэння Міжрадавага камітэта ЮНЕСКА па ахове нематэрыяльнай культурнай спадчыны запланаваны разгляд пытання аб уключэнні абраду «Юраўскі карагод» у Спіс нематэрыяльнай культурнай спадчыны чалавецтва.

Ірына ГЛУШЭЦ
Фота Алены ВАЛЮШЫЦКАЙ

Дзень народзінаў прайшоў, ушанаванне прадоўжыцца

Да 200-гадовага юбілею Станіслава Манюшкі

5 мая сусветная грамадскасць адзначыла 200-годдзе з дня народзінаў Станіслава Манюшкі, выбітнага музыканта і кампазітара, заснавальніка беларускай і польскай нацыянальнай оперы, класіка вакальнай лірыкі, чьё імя ўпісанае таксама ў гісторыю літоўскага і рускага музычнага мастацтва.

Распрацоўка і рэалізацыя плана мерапрыемстваў па ўшанаванні памяці і папулярнасці музычнай спадчыны кампазітара да юбілею была ініцыяваная грамадскім аб'яднаннем «Беларускі фонд культуры» сумесна з прадстаўнікамі навуковай і творчай

інтэлігенцыі пяць гадоў таму. Не ўсе задумкі атрымалася ажыццявіць з-за адсутнасці крыніцаў фінансавання, але пэўныя вынікі ёсць.

Летась 5 красавіка ў Смалавічах Чэрвеньскага раёна на сродкі гранта абласнога конкурсу «Творчы алімп Міншчыны», што арганізоўваў Мінаблвыканкам, была адноўленая экспазіцыя «Станіслаў Манюшка – дзеяч беларускай музычнай культуры». Яна атрымала сталую прапіску ў асобным аднапавярховым будынку недалёка ад былога палацава-паркавага ансамбля, што належаў роду Манюшкаў. Распрацаваная новая навуковая канцэпцыя экспазіцыі,

набытыя прадметы інтэр'ера, тэатральныя касцюмы, дакументы, нотныя запісы, копіі малюнкаў бацькі кампазітара Чэслава Манюшкі, запісы твораў на вінілавых кружэлках і магнітафонных касетах, фотаздымкі з оперных пастановак. Экспазіцыя распавядае пра дзіцячыя гады, час сталення і творчы шлях кампазітара. Яна размешчана ў двух невялікіх залах музея, у якім таксама створаная музычная гасцёўня, дзе ёсць магчымасць паслухаць яго творы.

Дзякуючы намаганням заслужанага дзеяча культуры, прафесара, мастацкага кіраўніка «Беларускай капэлы» Віктара Скорабагатава і даследчай дзейнасці навукоўцаў выпушчаныя і выконваюцца нотныя выданні кампазітара, зборы арыяў з операў і камерных твораў, касцельная музыка і інш. Заснаваны конкурс вакалістаў «Убельская ластаўка» імя С. Манюшкі. На плошчы Свабоды ў сталіцы ўсталяваны і ўрачыста адкрыты помнік. У Беларускай дзяржаўнай філармоніі, Нацыянальным акадэмічным Вялікім тэатры оперы і балета Рэспублікі Беларусь і Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі адбыліся пастаноўкі адноўленых операў «Латарэя», «Страшны двор» і «Галька».

Пад час круглага стала

(Заканчэнне на стар. 2)

На тым тыдні...

✓ **11 мая** ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча адбылася прэзентацыя кнігі «Творы» Падуты Бадуновай (укладальнік др. Уладзіслаў Гарбацкі). «Творы» выйшлі ў віленскім выдавецтве «Gudu Kulturos Draugija Lietuvoje (Таварыства беларускай культуры ў Літве)».

У кнігу ўключаныя вядомыя і ўпершыню друкаваныя творы П. Бадуновай, а таксама перавыдадзеныя казкі, што ў 1920-х гадах пераклала Цётка Палута. Вяртанне мастацкай і публіцыстычнай спадчыны палітычнай дзяячкі, першай беларускай жанчыны-міністра, адной з лідараў эсэраў, – гэта спраўджванне мары П. Бадуновай – стаць пісьменніцай.

✓ **15 мая** ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча прайшла творчая сустрэча з пісьменнікамі беларускага Падляшша.

У выдавецкай серыі праграмаў рады тыднёвіка беларусаў Польшчы «Ніва» з’явілася важкае папаўненне: двухмоўнае выданне вершаў Надзеі Артымовіч «Краявід з невідочнай памылкай» (у арыгінале і ў перакладзе на польскую мову Марціна Рэмбача) і новая кніга прозы Міхала Андрасюка «Поўня». Гэтыя дастаткова рэдкія ў нашых кнігарнях выданні прадставілі

на імпрэзе з удзелам аўтараў і рэдактараў. Сярод выступоўцаў былі празаік, старшыня Саюза беларускіх пісьменнікаў Барыс Пятровіч, паэт Алесь Разанаў, празаік М. Андрасюк, выдавец, галоўны рэдактар тыднёвіка «Ніва» Яўген Вапа.

М. Андрасюк нарадзіўся ў 1959 г. у Гайнаўцы на Падляшшы. Скончыў беларускі ліцэй у Гайнаўцы (1978), працаваў настаўнікам, каменчыосам, журналістам. Дэбютаваў у беластоцкай «Ніве» (1979) вершамі. Піша па-беларуску і па-польску. Аўтар кніг прозы «Фірма», «Мясцовая гравітацыя», «Белы конь», «Вуліца Добрай Надзеі», «Wagon drugiej klasy», «Krzyżuk». Узнагароджаны «Залатым апострафам» часопіса «Дзеяслоў» за сваю прозу, што друкавалася на яго старонках у 2009 г. Атрымаў у 2011 г. літаратурную прэмію прэзідэнта г. Беластока імя Веслава Казанэцкага за кнігу «Белы конь».

Н. Артымовіч нарадзілася ў 1946 г. у Аўгустове Бельскага павета. Дзяцінства паэткі прайшло ў Бельску-Падляшскім, тут яна хадзіла ў пачатковую школу і Беларускі агульнаадукацыйны ліцэй імя Б. Тарашкевіча. Вывучала рускую філалогію на настаўніцкіх курсах у Беластоку, беларускую філалогію ў Варшаўскім універсітэце. Сябра Саюза

польскіх пісьменнікаў з 1986 г. Аўтарка кніг «We śnie w bólu słowa», «Роздумы», «Сезон у белых пейзажах», «3 неспакойных дарог», «Дзверы» (разам з А. Разанавым), «Лагодны час», «Адпльывае спакойнае неба» і інш.

✓ **16 мая** ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь адбылося адкрыццё выстаўкі «Позірк з глыбіні стагоддзяў», прысвечанай навуковай дзейнасці выбітнага беларускага антрапалага Ігара Чаквіна.

Антрапалогія, знаходзячыся на стыку гуманітарных і прыродазнаўчых навук, вывучае паходжанне, развіццё і існаванне чалавека ва ўсіх аспектах – ад фізічнага да культурнага. І. Чаквін (1954 – 2012) зрабіў неацэнны ўнёсак у развіццё айчынай антрапалогіі, этналогіі і гісторыі, правёўшы шматлікія даследаванні па этнічнай гісторыі беларусаў і іншых славянскіх народаў. Акрамя тэарэтычнай працы, Ігар Усеваладавіч праславіўся як аўтар антрапалагічных рэканструкцыяў фізічнага аблічча жыхароў Беларусі X – XVIII стст.

Экспазіцыя «Позірк з глыбіні стагоддзяў» з’яўляецца адным з рэдкіх выставачных праектаў у нашай краіне на антрапалагічную тэматыку. Прадстаўлены ў экспазіцыі бюсты – плён рэканструкцыі аблічча як мастацтва, навукі і рамяства. На выстаўцы дэманструюцца прадметы з калекцыяў

Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь, Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, Гісторыка-культурнага музея-запаведніка «Заслаўе» і Талачынскага гісторыка-краязнаўчага музея.

✓ **З 17 па 19 мая** ў Цэнтры народнай творчасці імя Аванеса Шарамбеяна (г. Ерэван) дэманстравалася выстаўка «Беларусь – вдохновения край», якую арганізаваў Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь у рамках Дзён культуры Рэспублікі Беларусь ў Рэспубліцы Арменія.

Былі прадстаўлены творы, што адлюстроўваюць цесную сувязь традыцыйнай культуры і сучаснага беларускага мастацтва. Пераемнасць глыбінных традыцыяў у сучаснай мастацкай творчасці дапоўненая копіямі гравюраў знакамітага кампазітара і мастака Напалеона Орды.

У экспазіцыі былі прадстаўлены вынікі творчых пошукаў майстроў дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва (кераміка, тэкстыль). Сярод іх – манументальныя тканьня кампазіцыі Алы Непачаловіч, лаўрэата нацыянальных і міжнародных творчых конкурсаў, дацэнта кафедры нацыянальнага дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, а таксама – мастацкая кераміка сяброў ГА «Гільдыя керамістаў».

Дзень народзінаў прайшоў, ушанаванне прадоўжыцца

Да 200-гадовага юбілею Станіслава Манюшкі

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Сёлета юбілейныя мерапрыемствы былі распачатыя 3 мая ў Музеі гісторыі тэатральнай і музычнай культуры, дзе ладзілі круглы стол, які ператварыўся ў навуковую канферэнцыю, прысвечаную адраджэнню, захаванню, вывучэнню і трансляцыі гісторыка-культурнай спадчыны С. Манюшкі. Выступілі пасол Польшчы ў Рэспубліцы Беларусь Артур Міхальскі, дырэктар Польскага інстытута ў Мінску Цэзары Карпінскі, прадстаўнікі Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспуб-

лікі Беларусь, Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, Беларускага фонду культуры, Беларускага саюза мастакоў, Беларускага камітэта ICOM і інш.

У выставачнай зале музея ўрачыста адкрылі экспазіцыю, прымеркаваную да 200-годдзя кампазітара, «Станіслаў Манюшка. Падарожжа ў XIX стагоддзе». Першую экскурсію па ёй правёў В. Скорбагатаў.

Увечары на сцэне Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь адбыўся канцэрт, прысвечаны юбілею славутага творцы.

4 мая ўдзельнікі круглага стала наведалі малую радзіму

Манюшкі – Чэрвеньшчыну: Убель, дзе знаходзілася сядзіба, у якой нарадзіўся будучы кампазітар, а цяпер усталяваныя мемарыяльны знак і стэла, да якой усклалі кветкі; музей С. Манюшкі ў Смілавічах; смілавіцкі дзіцячы Арт-цэнтр «Вулей», дзе прысутнічалі на адкрыцці выстаўкі дзіцячых малюнкаў «Станіслаў Манюшка. Музыка ў душы і вобразах».

У дзень народзінаў кампазітара ў Мінску на плошчы Свабоды перад помнікам С. Манюшкі адбыўся мітынг памяці, прайшло ўскладанне кветак. Кветкі таксама былі ўскладзеныя да мемарыяльнай дошкі на сцяне дома (на скрыжаванні сучасных вуліцаў Інтэрнацыянальнай і Энгельса), дзе ён правёў дзіцячыя і юнацкія гады. У Архікафедральным касцёле Найсвяцейшай Панны Мары адбылася імша памяці С. Манюшкі.

Юбілейныя мерапрыемствы будуць доўжыцца цягам года.

Серыя канцэртаў запланаваная ў Нацыянальным акадэмічным Вялікім тэатры оперы і балета Рэспублікі Беларусь: 16 мая ў камернай зале (побач з якой арганізаваная выстаўка, прысвечаная юбіляру) – «Манюшка на радзіме»; 12 чэрвеня – «Жыццё ў песні. Старонкі “Хатняга спеўніка” Станіслава Манюшкі».

30 – 31 мая ў Мінску і Смілавічах Цэнтрам даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН

На мітынгу памяці на плошчы Свабоды

Ускладанне кветак да мемарыяльнай дошкі

У смілавіцкім дзіцячым Арт-цэнтры «Вулей»

Беларусі сумесна з Польскім інстытутам у Мінску будзе арганізаваны міжнародны форум «Мастацкая прастора Еўропы XIX – XX стагоддзяў і Станіслаў Манюшка: гісторыя, сучасны стан», на які запрошаныя даследчыкі з сямі краінаў.

Выкананне праграмы па адраджэнні памяці аб вялікім кампазітары яшчэ наперадзе. Частка з пунктаў акрэсленая

ў рэзалюцыі круглага стала: аднаўленне Убельскай сядзібы Манюшкаў, усталяванне мемарыяльнай дошкі на будынку гатэля «Еўропа», прадаўжэнне конкурсу вакалістаў «Убельская ластаўка», выданне альбома малюнкаў бацькі Станіслава – Ч. Манюшкі – і шмат іншага.

Наталі КУПРЭВІЧ
Фота аўтара

Марафон з Вільні, кароль у Нясвіжы, юбілеі, гіганцкія маланкі

У Беларусі прайшла «Ноч музеяў»

◆ **Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь** запрасіў на праграму «МОД НАЙТ». У музейным дворыку адбыўся паказ адзення ад маладых беларускіх дызайнераў – выпускнікоў кафедры дызайну Белдзяржуніверсітэта. Наведнікі пабачылі таксама «жывыя скульптуры» ў выкананні артыста арыгінальнага жанру Марціна Марта, тэатральнае выступленне з удзелам актёраў з Францыі міжнароднага грамадскага аб'яднання «Тэатро», выступленні мінскага выканаўцы Сяргея Пукста, гуртоў «Nite Nite Nite», «BarRokka» ды іншых. А ў музейных залах адбыліся гістарычныя квэсты, прысвечаныя модзе.

«Жывая скульптура»

◆ У **Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь** прэпаравалі... прыроду пачуццяў. Наведнікаў сустракалі Радасць, Страх, Туга, Гідлівасць, Гнеў. Гэта не толькі знаёмы эмоцыі, але й персанажы дыснееўскай «Галаваломкі», з якімі можна было разабрацца, што дзеяцца ў нашых галовах – з медычнай, лінгвістычнай і мастацтвазнаўчай кропак гледжання. Былі таксама квэсты, настольныя гульні, перформансы, выступленні ансамбля валторнаў, відэахроніка другой паловы мінулага стагоддзя, экскурсія па міжнародным праекце з княства Ліхтэнштэйна.

◆ Да «Ночы музеяў» далучыўся мінскі музей навукі «Элемент», што дзейнічае ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Імпрэзы былі падрыхтаваныя адпаведна: сыграць на лазернай арфе, атрымаць асалоду ад магіі вадкага азоту і апынуцца ў акаленні гіганцкіх маланак трансфарматара Тэслы. Гасцей таксама чакалі эксперыменты з электрычнасцю і навуковыя шоу-праграмы для ўсёй сям'і.

◆ На «Падарожжа ў часе» ў самым цэнтры горада запрасіў **Музей тэатральнай і музычнай культуры**. Эпоха была абрана невыпадкова – час жыцця творчасці Станіслава Манюшкі. Са «Спеўным сходам» і яго стваральнікам Сержуком Доўгушавым ахвочыя заспявалі рамансы і песні юбіляра. Далей прайшлі караоке-праграма «Беларуская эстрада», прагляд тэатральнага перформансу, запісу спектакля

«Ідылія» (у пастаноўцы Купалаўскага тэатра).

◆ **Нацыянальны цэнтр сучасных мастацтваў** запрашаў на розныя пляцоўкі. У галерэі непадалёк плошчы Якуба Коласа была «Гульня прастолаў», дэвізам якой сталі словы «ў кожным стагоддзі ёсць сваё сярэднявечча». Наведнікам прапанавалі выстаўку «Рыцарскі раман» (прадстаўленыя свецкія касцюмы магнатаў і шляхты, жывапіс, графіка і скульптура на тэму «цёмных вякоў»), майстар-класы па сярэднявечных танцах ды іншыя забаўкі. Кожны ахвочы мог таксама сфатаграфавана на троне з «Гульні прастолаў».

А ў памяшканнях Цэнтра на вул. Някрасава адбыўся шматгадзінны перформанс-інсталляцыя «tum blr», стваральнікамі якога сталі самі наведнікі. Было прапанавана стаць творцаю, чые працы разам складуцца ў вялікую галерэйную экспазіцыю. Формы былі розныя – харавыя спевы і макраме, дыджэй-сэт і сабраны робат-гальфіст з клюшкаю з бурштыну...

◆ Наведнікі **Музея мініяцюраў Беларусі** патрапілі ў альтэрнатыўную рэальнасць, дзе наша зямля стала не толькі таемнаю схованкай Камянёў Бясконцаў, але і месцам жыхарства некаторых супергерояў. Была і адмысловая тэматычная экскурсія па экспазіцыі.

◆ **Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа** далучыўся да акцыі «Ноч музеяў» з праграмай «Святло ў акне». Музей народнага паэта – адметная нацыянальная культурная прастора, дзе захоўваецца непаўторная аўра святла і добразычлівасці песняра. Пры жыцці Коласа дзверы дома заўсёды былі гасцінна расчыненыя для ўсіх добрых людзей. А калі на зямлю апускалася ноч і на мінскіх вуліцах панавалі змрок, увакне яго кабінета загаралася святло. Святло ў акне паэта і цяпер магнетычна прыцягвае ўсіх нас, нашчадкаў класіка.

Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа

Марафон ад Вільні да Менска па «Зачараваным царстве»

Музей Якуба Коласа запрасіў у займальнае падарожжа па сядзібе Дома Песняра. Наведнікам была прапанаваная спецыяльна распрацаваная праграма, прысвечаная 60-годдзю музея. Сярод мерапрыемстваў – канцэртная праграма з удзелам саліста легендарнага ансамбля «Песняры» Валерыя Скаражонка, а таксама народных і інструментальных калектываў, выступленні артыстаў Новага драматычнага тэатра, літаратурныя сустрэчы з пісьменнікамі. Пад час свята экспазіцыя музея па-сапраўднаму ажыла – адбылося тэатралізаванае дзейства з удзелам заслужанага артыста Рэспублікі Беларусь Валяніна Салаўёва і навучэнцаў СШ № 125 г. Мінска. Завяршальным акордам стаў канцэрт гурта «RECHA».

◆ **Музей гісторыі горада Мінска** ў рамках «Ночы музеяў» зладзіў імпрэзы на некалькіх пляцоўках. Першая лакацыя ўключала Мастацкую галерэю Міхаіла Савіцкага, Археалагічны музей і экспазіцыю «Карэтная», дзе адбыліся квэсты па экспазіцыях і выстаўках. Другая лакацыя – Мінская гарадская ратуша – прапаноўвала сумесна з Цэнтрам культуры і мастацтваў «Ренессанс класікі» інтэлектуальна-музычны

квіз па гісторыі сусветнай мастацкай і музычнай культуры. Лакацыя трэцяя – Гарадская мастацкая галерэя твораў Л. Шчамялёва і Арт-гасцёўня «Высокое место», дзе адбыліся перформанс, фотасесія ў дызайнерскіх касцюмах, арт-квіз па выстаўках Крысціны Высоцкай і кафедры дэкаратыўна-ўжытковага мастацтва і касцюма Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтва. Тэма чацвёртай лакацыі – у музеі «Лошыцкая сядзіба» – гучала як «Свецкая вечарына ў Лошыцкай сядзібе». У праграме былі выступленні навучэнцаў Мінскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя М. Глінкі, творчага гурта «Куфэрак», а таксама танцавальная частка, салонныя гульні, майстар-класы.

У «Лошыцкай сядзібе» таксама прадставілі кнігу гісторыка і пісьменніка Юрыя Кур'яновіча «Старасвецкая Лошыца». Гэта адзін з самых унікальных гісторыка-культурных аб'ектаў на мапе Мінска: сядзібны парк, флігель і комплекс гаспадарчых пабудоваў у атачэнні старадаўняга парку ствараюць надзвычай атмасферны ансамбль, прасякнуты гісторыяй краіны і лёсам людзей. Лошыцкая сядзіба ў кнізе – не толькі гістарычны помнік, але і своеасаблівы «партал у часе», трапіўшы ў які, можна апынуцца ў XIX ці XVIII ст., адчуць гукі дома часоў колішніх яго гаспадароў Прушынскіх і пазнаёміцца з людзьмі, якія гасцявалі ў маёнтку.

◆ **Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы** прапаноўваў стаць удзельнікам свята «М75» з нагоды свайго 75-гадовага юбілею. Святочны настрой стваралі запрашаныя госці: Аляксандр Віслаўскі з праграмай «Тутэйшы», гурты «Стары Ольса» і «Палац». Апоўначы быў смачны пачастунак ад музея для ўсіх гасцей свята, а кожны 75-ы наведнік атрымаў падарунак ад музея-імянінніка. Ахвочыя таксама атрымалі паштоўку-

лінаграфію з выявай будынка музея 1960 г., якую пад час імпрэзы стваралі навучэнцы Мінскага дзяржаўнага мастацкага каледжа імя А. Глебава. 75-гадовая гісторыя музея паўстала са старых плакатаў і фотаздымкаў на аляях парку імя Янкі Купалы. Толькі ў гэтую ноч фонды музея адкрылі свае скарбы і прадставілі 75 унікальных прадметаў з цікавай гісторыяй.

◆ **Літаратурны музей Максіма Багдановіча** сабраў разам усіх пражных да перамогаў і рэкордаў. Падбздэрыцца перад пачаткам спаборніцтваў дапамаглі «стадыённыя» гімны ад «Спеўнага сходу» на чале з Сержуком Доўгушавым. Адною з галоўных падзей стала паэтычнае спаборніцтва «Мінскі рахунак»: па аналогіі з вядомым спаборніцтвам паміж асілкамі ў Гамбургу паэты выбралі наймацнейшага з іх, а аматары творчасці падтрымалі свайго фаварыта. Цягам свята выступілі гурты «Ketri», «PuLai» і Георгій Дабро.

Ахвотныя маглі прыняць удзел у спаборніцтвах сур'ёзных і не вельмі: пашкі-«пстрычкі», «шэфлядка», «літаратурны кракдзіл», «папера, нажніцы, камень», марафон ад Вільні да Менска па «Зачараваным царстве», музейны квэст па экспазіцыі ды інш. Найбольш кемлівыя, моцныя і спрытныя атрымалі прызы ад Літаратурнага музея Максіма Багдановіча і партнёраў.

◆ **Літаратурны музей Пятруся Броўкі** прапаноўваў «Памяркоўная авангардызацыя» запрашаў спрычыніцца да авангарда мінулага і сучаснага; беларускага і замежнага; выяўленчага, літаратурнага, музычнага. Арганізатары прапанавалі прайсці татальную авангардызацыю ў памяркоўнай форме, свабоду самавыяўлення і творчасці прымаць памяркоўна, падводзіць сябе да разумення авангарда ня змушана, пранікаць у глыбіні аднаго з самых загадкавых кірункаў сучаснасці і мінулага. Дапамаглі гэтаму дэтэктыўная гульня «Тайнае пажаданне Пятруся Броўкі», прэзентацыя з музычным перформансам ад Юаня Хаошаіня (Кітай), канцэпт-прэзентацыя турэцкага авангарда ад Бурака Тана ды іншыя імпрэзы. Быў таксама праведзены квэст «Апошняя справа кватэры Броўкі».

◆ **Нацыянальны гісторыка-культурны музей-запаведнік «Нясвіж»** пад час «Ночы музеяў» запрасіў на імерсіўнае шоу «Прыезд караля» (ад англ. immersive – «тое, што стварае эфект прысутнасці, занурвання»). Гледачы пад час імпрэзы былі цалкам занураныя ў атмасферу падзеяў, што адбываліся навокал. Прысутныя «пабывалі» ў 1784 г. і ўдзельнічалі ў падрыхтоўцы візіту апошняга караля Рэчы Паспалітай Станіслава Аўгуста Панятоўскага ў Нясвіж. Гаспадары замка Караль Станіслаў Радзівіл Пана Каханку і ягоная сястра Тэафілія, а таксама слугі, шляхціцы і прыдворныя дамы распавялі, чым тады жыў палац. Праграма прайшла па двух маршрутах, і кожны браў удзел у падрыхтоўцы і сустрэчы караля. Скончылася ўсё канцэртамі і феерверкам.

Паводле інфармацыі арганізатараў падрыхтаваў Уладзімір ПІРОГ

Спадчына адной вёскі на Івацэвіччыне

(Заканчэнне. Пачатак у № 18)

Але самай прыгожай часткай святкавання Вялікадня з'яўляецца абход двароў сваёй вёскі і нават суседніх гуртам валачобнікаў. Узначальваў яго пачынальнік-запявала з магутным голасам, які спяваў асноўны тэкст, а падхватнічкі падпявалі прыпевы-закрэпкі пасля кожнага радка: «Вясна красна на ўвесь свет», «А зялёны явар кудравы», «Гэй, Дзід-Ладо», «Хрыстос ўаскрос, Сын Божы» і іншыя. Суправаджалі гурт музыкі (бубен, скрыпка, цымбалы, дудка) і механоша.

Падшыоўшы да вакна, пачынальнік пасля атрымання дазволу спяваў:

Ды на першы дзень святых Вялікадней,

Вясна-красна на ўвесь свет!

Красны малойцы – валачобнікі.

А ішлі ж яны ды гуляючы.

Слаўнага сляла ды пытаючы.

А ў тым сяле – слаўнага пана,

Слаўнага пана, пана Івана.

Дापятаўшыся, прыйшлі пад ваконца:

– Ой, ці ж дома ты, слаўны пане?

– Ці спіш, ці ляжыш, ці адпачываеш?

Калі спіш ці ляжыш – дык Бог з табою;

Ане спіш, не ляжыш – дык гукай самною.

Хоць ён і дома – не абываецца,

У новай каморы прыбіраецца,

Надзяе боты слуцкай работы.

Надзяе футру сабалёвую.

Надзяе шапку бабровую.

Паджыдае ён светлых святачкаў.

Светлых святачкаў – вялікаднічкаў.

Першага свята – Вялічка.

Другага свята – святога Юр'я.

Трэцяга свята – святога Міколу.

Сёння валачобніцтва ў нашай вёсцы не мае такога шырокага маштабу, як раней. Валачобнікамі найчасцей становяцца дзеці, якія прыехалі на свята ў госці да бабуляў і дзядуляў. Ходзяць яны з віншаваннем сваіх родзічаў ды

пажаданнем моцнага здароўя, каб дажыць да наступнага Вялікадня.

На першы дзень Вялікадня, як потым і на Купалле, сонца, паводле народнага павер'я, калі ўзыходзіць, «іграе»: расцягваецца то ўздоўж, то ўпоперак, прымае эліптычную форму, распадаецца на некалькі маленькіх сонцаў. Са званіцы, з узгоркаў, са стрэхаў хатаў людзі стараліся пабачыць яго «ігру», бо гэта прыносіла шчасце і заможнасць, здзяйсненне загаданых жаданняў.

Прабабуля расказвала, што старэйшыя жанчыны на Вялікдзень на ўсходзе сонца мыліся ў начоўках, у якія клалася золата, срэбра і чырвонае яйка, каб разбагацець і памаладзецца. Дзяды расчэсвалі валасы з прыгаворамі: «Колькі на галаве валасоў, няхай столькі будзе ўнукаў».

На Намскі Вялікдзень (у чацвер на велікодным тыдні) усёй сям'ёй хадзілі на могількі «пахрыстосавацца» і «пагаварыць» аб жыцці-быцці з дзядзямі. На трэці дзень Вялікадня «купалішчам» – абліваннем вадой – ачышчалі тых, хто праспаў велікодную ноч.

Дзеці на Вялікдзень клікалі дождж абрадавымі песенькамі-заклічкамі:

Ідзі, ідзі, дожджыку,

Звару табе боршчыку,

Цэбрам, вядром, дайніцаю

Над усякаю пашніцаю.

Ёсць меркаванне, што раней у гэтых абрадах удзельнічалі і дарослыя, але цяпер заклічкі сталі цікавай часткай дзіцячага фальклору. Першапачатковыя вытокі якога – у велікодным звычаі.

У наш час Вялічка – чырвона яечка (якое сімвал прадаўжэння жыцця, роду чалавечага) – праз песенную культуру валачобніцтва, як і ў старыя часы, услаўляе росквіт прыроды, вясну як пару новага жыццёвага вітка, надзеі на лепшае, прывівае любоў да працы, павагу да прыроды, «дзядоў», традыцыйнай культуры. Ёсць вельмі

Намскі Вялікдзень у вёсцы Аброва (2014 г.)

слушнае меркаванне, што валачобніцтва як жыццесцвярджальнае, аптымістычнае, гімнічна-велічальнае віншавальнае мастацтва найбольш актыўна развілося ў часы ўмацавання хрысціянства з яго філасофіяй жыццёвай пасіўнасці.

Трэба зазначыць, што свята Вялічкі, найперш як самабытна-нацыянальная прыгожая святочна-песенная культура, як вынік шматвяковай дэнацыяналізацыі беларусаў, амаль забытая. Але ў апошні час абуджаецца цікавасць і цяга да валачобніцтва. Мне здаецца, што гэтаму цікаваму абраду трэба надаць дадатковы штуршок, падтрымаць на дзяржаўным узроўні.

Намскі Вялікдзень

Першая нядзеля па Вялікадні мае некалькі назваў. У праваслаўным календары Антыпасха, дзень памяці апостала Фамы, у славянскім – Красная горка. За любым царкоўным святам крыецца даўня славянская традыцыя, звязаная з культурам продкаў. А ў народзе гэтую нядзелю называюць памінальнай, або правадной.

У славянскай традыцыі лічылася, што продкі, якія знаходзяцца ў тым свеце, маюць уладу над будучым ураджаем, могуць падмагчы або пакараць нядбайных нашчадкаў. У першыя цёплыя вясновыя дні казалі: «Бацькі з магіл цяплом дыхнулі». Іх належыла задобрыць, накарміць. Да іх звярталіся з просьбай аб заступніцтве, дапамозе, дастатку і здароўі. Называўся гэты дзень Намскі Вялікдзень. Гэта славянскі дзень уваскрэсення памерлых. Нашыя далёкія продкі наведвалі магілы (курганы) і прыносілі трэбы (здзяйснялі набажэнства, сакрамант і прыносілі ахвяры). Да патрэбаў ставіліся прадметы ўжытку, куцця, брага, калачы, сырнікі, бліны, яйкі.

З прыходам хрысціянства адно свята супала з іншым. Але народная традыцыя захавала памяць аб тым, што ў Намскі дзень памерлыя ўстаюць з магілаў. Яны віншуюць адно аднаго з уваскрэсеннем, ідуць у царкву быццам бы. Калі ўначы ўважліва глядзець у вакно, можна ўбачыць працэсію. У панядзелак яны наведвалі свае дамы. Калі ў дамах яшчэ хто жыве, дык трэба было належным чынам прымаць гасцей, а затым дапамагчы ім вярнуцца на той свет.

У маёй вёсцы жылі і жывуць людзі, якія вераць у Бога, у яго сілу. Наступная казка-паданне пра свята, якое заклалі аброўцы.

Мала дзе ў Беларусі святкуецца Намскі Вялікдзень. У нашай вёсцы Абро-

ва гэтае свята вядомае ўжо амаль сто гадоў – прыкладна з 1920-х.

Святкуюць яго ў чацвер пасля Вялікадня. Намскі – значыць, намі закладзены, нам дадзены. Гэтае свята такое ж вялікае, як і Вялікдзень.

Цікавая гісторыя яго ўзнікнення.

На вёску звалілася вялікая гора: пачалі паміраць дзеці. Дарослыя хварэлі і паміралі мала, а дзяцей хавалі амаль штодня. Людзі не ведалі, што рабіць: не дапамагалі ні дактары, ні зёлкі, ні бабкі-шаптухі. І тады старыя людзі далі параду, каб сабраліся ўсе жанчыны з вёскі разам на адну ноч. За гэтую ноч ім трэба было наспраці нітак, насукіць іх і з гэтых нітак выткаць ручнік. А мужчынам за гэтую ноч трэба было зрабіць невялікую хатку, каб можна было насіць яе чатыром мужчынам. У гэтую хатку трэба было паставіць абраз Божай Маці, абкруціць хатку сатканым за ноч ручніком і да ўсходу сонца абысці ўсю вёску па крузе, не мінаючы ні адной хаты, ні аднаго двара.

Вяскоўцы пастараліся і зрабілі ўсё, пра што ім гаварылі старыя. І бацькі адступілі – перасталі паміраць дзеці. А аброўцы заклалі свята, каб і надалей міналі вёску і вяскоўцаў нягоды і розныя беды. Свята гэтае пачалі святкаваць у чацвер пасля Вялікадня і назвалі яго Намскі Вялікдзень.

З таго часу штогод у чацвер пасля Вялікадня па вёсцы ходзіць працэсія. Ідзе так, як ідзе на Вялікдзень: з ліхтаром наперадзе, з харугвамі і крыжамі, услаўляючы Святое Уваскрэсенне Ісуса Хрыста.

З царквы выносіцца абраз Божай Маці ў адмысловай хатцы. Нясуць гэтую хатку чатыры мужчыны, побач з імі ідзе бацюшка, а ззаду ідуць пеўчыя. Працэсія ідзе па сонцы, бацюшка чытае малітву, пеўчыя спяваюць славу Хрысту. Вяскоўцы выносяць на вуліцу сталы, накрываюць іх вышыванымі настольнікамі, на стол кладуць хлеб, звычайна хатняй выпечкі, фарбаваныя яйкі, ставяць соль. Працэсія падыходзіць да ўсіх, хто стаіць на вуліцы. Бацюшка чытае малітву, і дабраслаўляюцца ўсе, хто выйшаў на вуліцу, хто жыве ў гэтым двары.

Пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 21 верасня 2010 года № 1351 у пералік нематэрыяльных праяўленняў творчасці чалавека, якім прысвоены статус і катэгорыя гісторыка-культурнай каштоўнасці Рэспублікі Беларусь, уключаны абрад «Намскі Вялікдзень» вёскі Аброва Івацэвіцкага раёна.

Штогод у гэты дзень стараўцы прыехаць на сваю маленькую радзіму аброўцы з усіх куточкаў Беларусі.

Заклучэнне

«Вера» і «вераванне» не абавязкова падпарадкоўваюцца логіцы, яны могуць быць нечым вельмі далёкім ад логікі.

Самая бяспечная парада, якую можна даць, зводзіцца да таго, што кожны мае права прытрымлівацца той веры, якую абраў. Чалавек абсалютна вольны вызнаваць сваю веру, імкнуцца да таго, каб яе прынялі іншыя. Аднак ён падвяргае сябе небяспецы, нападаючы на рэлігійныя вераванні іншых і тым больш спрабуючы прычыніць ім шкоду за іх перакананні.

Людзі, якія не маюць веры, выклікаюць глыбокае шкадаванне. Ім можна нават прапанаваць нешта, у што яны маглі б паверыць. Але калі ў іх ёсць рэлігійныя перакананні, іх варта паважаць.

Я з вялікай павагай стаўлюся да вераванняў і абрадаў, якія захаваліся на маёй радзіме, імкнуся да таго, каб перадаць гісторыю сваім аднакласнікам, знаёмым, сябрам. Хаця мая прабабуля памерла ўжо, але памяць аб традыцыях і абрадах жыхароў Аброва будзе жыць і перадавацца дзецям, унукам і праўнукам, якія клапацяцца аб захаванні духоўнай і матэрыяльнай культуры малой радзімы.

Наталля ГРЭЧНАЯ, вучаніца 11-2 класа Ліцэя Івацэвіцкага раёна
Кіраўнік Любоў Домась, настаўніца гісторыі Ліцэя Івацэвіцкага раёна

Пахаванне дзіцяці (в. Аброва)

Веліч краіны ў мастацкім праекце «Спадчына Беларусі»

Мастацкі праект Аляксандра Аляксеева і Алега Лукашэвіча «Спадчына Беларусі» – аўтарская канцэпцыя па міжнародным прадстаўленні гістарычнай і культурнай спадчыны Бе-

З 2003 па май 2019 года
арганізавалі і правялі
30 міжнародных і
нацыянальных фотавыставаў,
у тым ліку ў Вялікабрытаніі,
Францыі, Аўстрыі, Германіі,
Італіі, Венгрыі, Бельгіі,
Чэхіі, Польшчы

ларусі. Аўтары праекта А. Аляксееў і А. Лукашэвіч з дапамогай трох складнікаў (мастацкіх кніг-альбомаў, дакументальных фільмаў і фотавыставаў) ствараюць годны вобраз Беларусі ў свеце. Аляксееў і Лукашэвіч адныя з першых фотамастакоў незалежнай Беларусі пачалі разбураць стэрэатып «сярмяжнай» краіны. У аснове праекта ляжыць навукова-даследчая праца па вывучэнні нацыянальнай гісторыі і культуры. Праект «Спадчына Беларусі» набывае шырокую вядомасць не толькі ў нашай краіне, але і за яе межамі. Кнігі і фільмы праекта прадстаўлены ў фондах найбуйнейшых бібліятэк свету, ва ўніверсітэтах, культурных і дыпламатычных установах, у прыватных калекцыях вядомых людзей, у тым ліку каралевы Вялікабрытаніі і Папы Рымскага. Гэта дае магчымасць знаёміцца з беларускай гісторыяй, культурай, спадчынай шырокае кола сусветнай грамадскасці.

Мэта мастацкага праекта «Спадчына Беларусі», распачатага ў 2001 годзе, – замацаваць інтарэс да Беларусі, яе помнікаў гісторыі, культуры і архітэктуры, стварыць годнае ўяўленне аб дзяржаве Беларусь.

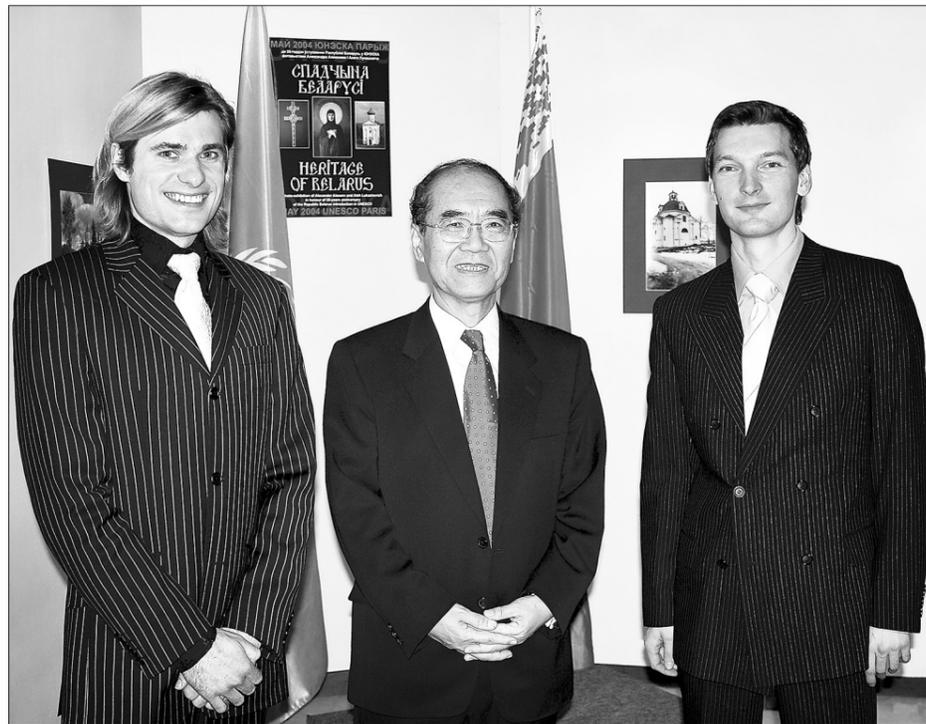
Прапаную найбольш цікавыя факты аб праекце.

Прэзентацыя праекта адбылася ў сакавіку 2003 года ў Музеі сучаснага

выяўленчага мастацтва ў Мінску серыяй выставаў: «Храмы Беларусі», «Сядзібы і ратушы Беларусі», «Палацы і замкі Беларусі».

Першая міжнародная выстава праекта прадстаўленая ў Ерэване ў чэрвені 2003 года (больш за 200 фотаздымкаў), яна была прымеркаваная да дзесяцігоддзя ўстанаўлення дыпламатычных адносін паміж Рэспублікай Беларусь і Рэспублікай Арменія.

На купюры 100 000 рублёў Нацыянальнага банка Рэспублікі Беларусь 2005 года асновай малюнка ўнутранага двара Нясвіжскага замка стала фатаграфія з альбома «Спадчына Беларусі» 2004 года выдання.

Выставу ў Парыжы ў маі 2004 года адкрываў генеральны дырэктар ЮНЕСКА Каіціра Мацуура

Дзякуючы выпуску альбома «Спадчына Беларусі» ў 2004 годзе ўпершыню маштабна была паказаная архітэктурная спадчына ўсіх рэгіёнаў

Беларусі. У альбоме прадстаўлены больш за 350 помнікаў архітэктуры і дэкаратыўна-ўжытковага мастацтва.

У перавыданні альбома 2015 года на 320-і старонках тэкст пададзены на трох мовах: беларускай, рускай і

прадстаўлены ў Мінску пад адкрытым небам на арт-прасторы парку Чалюскінцаў (больш за 150 фотапрацаў памерам 3 x 2 м) і стаў самым маштабным. Экспазіцыя ў даўжыню складала амаль кіламетр. З архітэктурнай спадчынай Беларусі пазнаёміліся мільёны жыхароў і гасцей беларускай сталіцы.

У рамках праекта ўпершыню на Беларускім тэлебачанні аўтарамі створаны маштабны цыкл «Наша спадчына» аб архітэктурнай і дэкаратыўна-ўжытковай спадчыне Беларусі.

Упершыню маштабна
была паказаная
архітэктурная спадчына
ўсіх рэгіёнаў Беларусі

Адначасова створаны тэлевізійны цыкл «Эпоха», у эфір выйшлі 12 фільмаў аб гістарычных асобах – ураджэнцах Беларусі, якія зрабілі важкі ўнёсак у сусветную спадчыну. Сярод іх Прападобная Ефрасіння Полацкая, Францыск Скарына, Ігнацій Дамейка, Марк Шагал, Тадэвуш Касцюшка, Станіслаў Аўгуст Панятоўскі, Напаoleon Орда, Адам Міцкевіч, Максім Багдановіч, Іван Хруцкі ды інш.

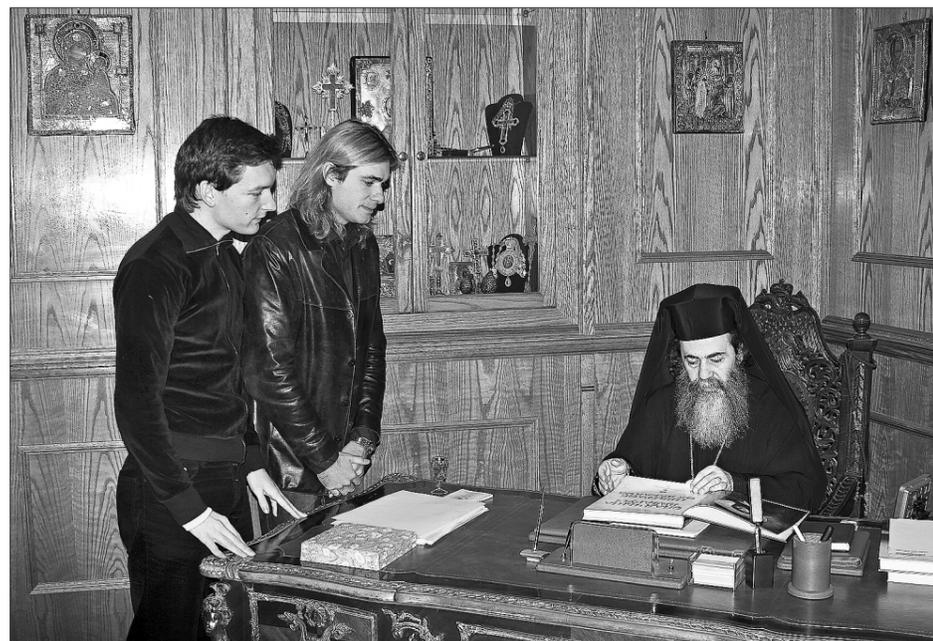
Аўтарамі створаны цыкл з 9-і фільмаў «Мастакі Парыжскай школы. Ураджэнцы Беларусі», сярод іх сусветнавядомыя мастакі Марк Шагал, Хаім Суцін, Восіп Цадкін і інш. Цыкл трансляваўся ў Еўрапейскім Саюзе.

Фільм праекта «Эпоха» пра Марка Шагала быў уганараваны Дыпломам пераможцы і Ганаровым медалём за найлепшы дакументальны фільм на IX Еўразійскім тэлефоруме ў Маскве (Расія) у 2006 годзе.

З 2003 па май 2019 года аўтары праекта «Спадчына Беларусі» арганізавалі і правялі 30 міжнародных і нацыянальных фотавыставаў, у тым ліку ў Вялікабрытаніі, Францыі, Аўстрыі, Германіі, Італіі, Венгрыі, Бельгіі, Чэхіі, Польшчы. Фотавыставу праекта «Спадчына Беларусі» ў штаб-кватэры ЮНЕСКА ў Парыжы ў маі 2004 года адкрываў генеральны дырэктар ЮНЕСКА Каіціра Мацуура. Выстава была прымеркаваная да 50-годдзя ўступлення Беларусі ў ЮНЕСКА.

Магэрыялы праекта былі выкарыстаныя на выставе «Беларусь. Рэлігія. Талерантнасць», адкрытай у Парыжы ў лістападзе 2018 года да 100-годдзя заканчэння Першай сусветнай вайны.

Ігар АНДРЭЎ

Аўтары падаравалі альбом «Спадчына Беларусі» Патрыярху Іерусалімскаму Феафілу III (2005 г.)

англійскай. Праект узнагароджаны знакам-сімвалам «Залаты Фаліант».

За падрыхтоўку і выданне альбома «Спадчына Беларусі» ў студзені 2005 года Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь А. Лукашэнка ўручыў А. Аляксееву і А. Лукашэвічу прэмію «За духоўнае адраджэнне». На прэмію аўтараў альбома вылучыў Мітрапаліт Мінскі і Слуцкі, Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі Філарэт.

Альбом «Спадчына Беларусі» – самае дарагое выданне сярод аналагічнай прадукцыі ў Беларусі. Кошт аднаго асобніка ад 140 да 400 беларускіх рублёў. Нягледзячы на гэта, тыраж усіх прададзеных альбомаў мастацкага праекта «Спадчына Беларусі» на 2019 год склаў 46 500 асобнікаў. З 2004 года кнігі-альбомы серыі «Спадчына Беларусі» перавыдаліся 18 разоў.

У 2005 годзе на нацыянальным конкурсе «Мастацтва кнігі» ўпершыню за чатырнаццаць гадоў вышэйшая паліграфічная ўзнагарода – Дыплом Францыска Скарыны – быў уручаны аўтарам за альбом «Спадчына Беларусі».

З 2014 па 2018 год мастацкі праект «Спадчына Беларусі» быў

Паходжанне Сымона Буднага і род Будных з Наваградскага павета

Паходжанне Сымона Буднага ў шэрагу крыніцаў беспадстаўна падаецца як польскае, нягледзячы на тое, што пакуль не знойдзена ніводнага дакумента, які б даводзіў месца нараджэння будучага асветніка ці яго сваякоў. У 1997 г. у часопісе «Спадчына» быў надрукаваны артыкул беларускага гісторыка, грамадскага і палітычнага дзеяча Вітаўта Тумаша «Справа паходжання Сымона Буднага», у якім даследчык падрабязна распавёў, чаму позірк на магчымых польскіх карані пратэстанцкага дзеяча Вялікага Княства Літоўскага можна лічыць спрэчным. У якасці аргументаў прыведзена: усе даследаванні польскіх аўтараў пра быццам мазурскае паходжанне Буднага называюцца да таго, што ў кнізе паступлення ў Кракаўскі ўніверсітэт у 1544 г. запісаны нейкі «Сымон з Буды» – Буды, што на Мазуршчыне; у польскай мове Буднага няма не толькі мазурскіх словаў, але ніякага следу і мазурскіх фанетычных ці іншых моўных асаблівасцяў, і гэта сведчыць пра тое, што Будны рос і гадаваўся на этнічнай беларускай тэрыторыі. Пры гэтым аўтар артыкула адзначае, што, калі Будны рос на этнічна беларускай, а не польскай прасторы, дык тымчасам усё ж няма звастак, адкуль, з якога павета Беларусі ён паходзіць.

З гербоўнікаў польскіх даследчыкаў нам вядомы прадстаўнікі шляхецкіх родаў з прозвішчам «Будны», якія жылі на тэрыторыі Мазовіі, Валыні, у Троцкім ваяводстве і на Піншчыне. З Беларускага вывядзіліся ў 1828 г. на Падляшша і Будны герба «Ястрабец» у Мінскай дваранскай дэпутацкай зборні. Праглядаючы ж інвентары радзівілаўскай маёмасці Дзяляцічы ў Наваградскім павеце, намі знойдзена цэлае радавое гняздо невядомага роду Будных, якія жылі на тэрыторыі менавіта гэтых мясцінаў ужо ў сярэдзіне XVII ст., і прадстаўнікі якіх не сустрэліся нам у даследаваннях польскіх аўтараў. Пакуль не высветлена, з якіх часоў гэтыя Будныя жылі на Наваградчыне, магчыма, яны маглі быць як прыезджымі, так і карэннымі жыхарамі з старажытных часоў. У інвентары 1652 г. сярод дзяліціцкіх сялянаў запісаныя паны Ян, Крыштаф і Рыгор Будныя, якія трымалі чатыры з паловай валокі, з якіх, як і іншыя шляхціцы, плацілі паконшчыну ці сялянскі чынш – грашовы падатак за карыстанне зямлёй. У наступным інвентары 1682 г. згадваецца вёска Будных (а

пазней засценак Будныя) у 5 валокі, у якой жылі Рыгор, Крыштаф, Станіслаў, Ян, Аляксандр і Тэадор Будныя. Тыя ж Будныя трымалі сенажаці «над Чарняўкай уверх става Пліскага пад засценкам Калеціцкім над рэчкай Вераскоўкай, за Яўсевичамі і над Нёманам». Мясцовыя сёлы мелі назвы, утвораныя ад прозвішчаў першых уладароў ці карыстальнікаў і жыхароў, нашчадкі якіх у наступныя часы працягвалі жыць на радавых землях, што перайшлі ва ўласнасць князёў Радзівілаў. Так, у Будных жылі Будныя, у Ходасах – Ходасы, у Калечыцах – Калечыцы, у Рахаўцы – Рахавецкія, у Пячурках – Радзеецкія-Пячуркі. Трэба адзначыць, што дзяляціцкія служылыя сяляне-васалы адначасова з'яўляліся і шляхціцамі ВКЛ. На карысць гэтага сведчаць запісы ў інвентарах, дзе сенажаці названыя шляхецкімі. За карыстанне зямлёй сяляне-шляхта плацілі паконшчыну, але «на кожную аказію каня добрага і стрэльбу мець павінны і самі ў сукне адзетыя быць маюць». У 1737 г. сярод Будных у засценку Будныя запісаныя два Яны і Даніэль. Будныя таксама трымалі зямлю і сенажаці ў Рахаўцы і пад Чарэшляй. У інвентары 1742 г. невядома з якой нагоды Будныя з Будных запісаныя ўжо з прозвішчам Калесінскі, а адна асоба – Калеснікам. У інвентарах наступных гадоў прадстаўнікі роду запісваліся ўжо менавіта пад гэтым прозвішчам. Апошні раз Будным у 1751 г. быў запісаны Самуэль Калесінскі, які адначасова з зямлёй у Будных трымаў сенажаці пад Чарэшляй. Некаторыя асобы былі запісаныя казакамі. Ардынацкімі казакамі менаваліся сяляне, якія служылі ў Слуцкай казацкай ці панцырнай харугве; яна ж з'яўлялася лёгкакавалерыйскай вайскавай адзінкай, што ўваходзіла ў міліцыю – прыватнае войска князёў Радзівілаў.

Пасля анексіі земляў ВКЛ Расійскай імперыяй новыя ўлады распачалі мерапрыемствы па выключэнні з прывелічанага стану мясцовай шляхты, у выніку чаго большасць радоў, асабліва дробнай шляхты, скарыстоўвала сфальсіфікаваныя дакументы дзеля захавання свайго гістарычнага статусу. Не былі выключэннем і Калесінскія – нашчадкі Будных з Наваградскага павета. На пачатку XIX ст. разам з іншымі прадстаўнікамі дробнай шляхты яны былі вымушаныя не толькі даказаць сваё дваранскае паходжанне, але нават шукаць

выйсце, каб пазбегнуць прыгоннай залежнасці. Пад час перапісу, або рэвізіі 1816 г. Калесінскія герба «Белты» з засценкам Будныя маэнтка Вераскава і ваколцы Тарасоўшчыны маэнтка Бенін падавалі дваранскі пасямейны спіс, да якога былі далучаныя дакументы аб вывадзе шляхецтва з Літоўска-Гарадзенскай вывадовай дэпутацыі ад 13 лютага 1805 г., павядчанне шляхецкага маршалка ад 7 студзеня 1798 г., квітанцыя аб плацжы падымнага з шляхецкага засценка Будныя ў 1785 г., метрыкі Полбрэгскай і Дзяляціцкай уніяцкіх цэркваў. Прад'яўлялі Калесінскія і сфальсіфікаваны дакумент быццам бы аб наданні 20 ліпеня 1570 г. іх продку Паўлу Змітравічу Калесінскаму ад Рэгіны Войцэхаўны Несялоўскай, жонкі Юрыя Зяноўча, пяці валок зямлі ў маёнтку Вераскаве вечным правам яму і яго нашчадкам. Але ж, як нам вядома з інвентароў, да 1742 г. гэтыя Калесінскія менаваліся Буднымі, прозвішча Калесінскі да гэтага года нам не сустрэлася.

Няма пэўных доказаў аб сваяцтве Сымона Буднага з Буднымі з Наваградскага павета XVII ст., але ж гэта можа быць даволі верагодным, улічваючы дзейнасць асветніка менавіта ў межах Наваградскага павета – у Клецку, Нясвіжы, Любчы. Цікавым з'яўляецца і тое, што ў Дзяляцічах жыў і памёр іншы пратэстанцкі дзеяч ВКЛ другой паловы XVI – пачатку XVII ст. – паэт, філолаг, пісьменнік Саламон Рысінскі. Доўгі час у XVII ст. у Дзяляцічах жыў кальвініст Даніэль Набароўскі – паэт, лекар, перакладчык і дыпламат. Разам з іншымі маэнткамі прадстаўнікоў Біржанскай галіны роду Радзівілаў Дзяляцічы ў канцы XVI – XVII ст. з'яўляліся прытулкам Рэфармацыі. Так, на пачатку XVII ст. у мястэчку згадваецца кальвініст збор. Можна меркаваць, што большасць мясцовага насельніцтва, незалежна ад станавай прыналежнасці, у тыя часы вызнавалі пратэстантызм. Вядома, што ў распараджэнні Крыштафа Радзівіла ў пачатку XVII ст. ад сялянаў, мяшчанаў і падданых патрабавалася наведваць таксама і суседні збор ва Уселебе. Не выключана, што Будныя – пратэстанцкія шляхціцы з-пад Дзяляцічаў – маглі быць прадстаўнікамі таго самага роду, да якога належаў і Сымон Будны.

Валянцін КАЛЕЧЫЦ

Мастакі і паэты – Нальшчаншчыне

З 10 па 17 мая ў аграгарадку Жодзішкі Сморгонскага раёна адбыўся мастацка-літаратурны пленэр «Нальшчанскія сустрэчы». Яго арганізатарамі выступілі мясцовыя затарамы фонд «Спадчына М.К. Агінскага» і аграгарадка «Вялес», фундатарам стала фірма «Фра-Міл» (кіраўнік Франц Жылка, які і задумаў своеасаблівы фест).

Даўней Жодзішкі належалі старажытнаму княству Нальшчанскаму. І да сёння тут захавалася шмат рарытэтаў, гісторыка-культурных помнікаў. Жодзішкаўскі кут яшчэ ад часоў кальвіністаў ды езуітаў славіўся рамеснікамі, майстрамі на ўсе рукі. Вынаходлівасць розуму і дбайнасць рук спрыялі дабрабыту і росквіту гэтага мастэчка на стромкім беразе Віліі.

Таму арганізатары мерапрыемства мэта пленэру ахарактарызавалі так: мастацкае адлюстраванне і захаванне для нашчадкаў выяваў аб'ектаў і гістарычных мясцінаў старажытных Нальшчанаў – сённяшняга Жодзішкаўскага сельсавета.

Па выніках пленэру мастакі пакідаюць адзін свой мастацкі твор, выкананы ў любой тэхніцы, пісьменнікі – вершаваны або празічны твор. Пазней мяркуецца выданне буклета.

Праграма мерапрыемства была насычаная кожны дзень.

Пасля заезду і размяшчэння ў аграгарадку «Вялес», якой кіруе паэт і бард Алег Мізула, адбылося першае знаёмства з ваколцамі і жыхарамі, вечаровы канцэрт пры вогнішчы, а наступнай раніцай мастакоў і пісьменнікаў, фотамайстроў і журналістаў запрасілі на экскурсію ў Музей-млын, езуіцкі кляштар і касцёл Святой Тройцы. Па абедзе адбыўся канцэрт А. Мізулы і выступленні пісьменнікаў. Наступныя дні былі аддадзены больш шчыльнай працы на пленэры, а таксама актыўнаму баўленню часу: экскурсія на байдарках, вандроўка па месцах Першай сусветнай вайны, пікнікі ў маляўнічых мясцінах. 16 мая адбылася сустрэча з сябрамі і выстаўка працаў па выніках пленэру.

На мерапрыемства былі запрошаныя і Беларускі фонд культуры ды «Краязнаўчая газета». Старшыня БФК Тадэвуш Стружэцкі адзначыў важнасць правядзення мастацка-літаратурнага пленэру, распавёў прысутным пра аб'яднанне, пазнаёміў з газетай, падзяліўся меркаваннямі аб сённяшнім краязнаўчым руху і перспектывах яго развіцця.

Паводле паведамлення арганізатараў падрыхтаваў
Лявон ПАЛЬСКИ
Фота Алесі КАРОЛІК

Пра беларусаў-андэрсайцаў у Чарамхове

26 красавіка іркуцкі Беларускі клуб «Крывічы» запрашаў у Абласную юнацкую бібліятэку на пасяджэнне Літаратурна-гістарычнага гуртка «Белорусские мыслители», у межах якога прайшла прэзентацыя кнігі Васіля Ракіты «Монте-Касино. Черемхово». На сустрэчы-прэзентацыі гаворка ішла пра беларусаў, удзельнікаў вядомай Арміі Андэрса, што ваявалі супраць фашыстаў, былі сасланыя сталінскім рэжымам у 1950 – 1951 гг. у горад Чарамхова Іркуцкай вобласці. Армія Андэрса (правільная назва 2-і Польскі корпус) была сфармаваная з палякаў, заходніх украінцаў і заходніх беларусаў, што трапілі ў савецкі палон пасля ваеннай кампаніі 1939 года, калі фашысцкая Германія і Савецкі Саюз падзялілі Польшчу.

Паводле падлікаў беларускага гісторыка Ігара Мельнікава, у складзе 2-га Польскага корпуса было каля 20 тысяч беларусаў, ураджэнцаў заходніх абласцей Беларусі. Асабліва беларусы вызначыліся падчас бітвы пры італьянскім манастыры Монте-Касіна. Пасля заканчэння Другой сусветнай вайны большасць салдатаў і афіцэраў Арміі Андэрса засталіся на Захадзе. Але беларусы-андэрсайцы, наадварот, у значнай колькасці вырашылі вярнуцца дадому – хай нават у Савецкую, але родную Беларусь.

У кнізе «Монте-Касино. Черемхово» В. Ракіта распавядае пра беларусаў-андэрсайцаў, з якімі пазнаёміўся ў Чарамхове пасля таго, як ён сам, хлопец з Палесся, прыехаў сюды па размеркаванні ў 1961 годзе.

Аўтар піша: «У храбрага салдата Касьяна Кадоліча, узнагароджанага знакамі воінскай доблесці, была магчымасць застацца ў Англіі. Яму намякалі, што калі ён вернецца дадому, дык да Сібіры шлях недалёкі. На гэта ён адказаў: «Няхай у Сібір, але пабачу родных на ганку». Не ведаў Касьян, што яго адзіны сын памёр у 1943 годзе, ды і сустрэча, зносіны з блізкімі будуць не доўгімі. Ужо ў 1951 годзе ён будзе сасланы ў Сібір, у Чарамхова».

На імпрэзе прысутнічалі дзеці і ўнукі салдатаў-андэрсайцаў. Яны расказалі пра сваіх бацькоў і дзядоў.

Алег РУДАКОЎ,
г. Іркуцк

Васіль Ракіта

Дарта Пліекшанэ і зямля беларуская

...Падняцца б мне цяпер на дыбкі, каб сосны Райніса абняць. Бо ткаліся ж у Дарты кроснах і Беларусі песні-вёсны. Слых: «Райніс – дружбы бацька хросны!» вятрам ніколі не суняць!

Дарта Пліекшанэ

Гэтыя радкі ў маім вершы «Нязломныя сосны Райніса» ўзніклі пасля прачытання ўспамінаў народнага паэта Латвіі: «Першыя мае паэтычныя ўражанні звязаныя з нашымі народнымі песнямі, якіх мая маці ведала вельмі многа і ахвотна спявала... З пяці гадоў свайго жыцця і ажно да пятнаццаці чуў я літоўскія народныя песні і сумныя беларускія народныя мелоды».

А нарадзілася Дарта Пліекшанэ, маці Яніса Пліекшана (такое сапраўднае імя класіка латышскай літаратуры), у 1828 годзе на хутары Грыкомалеі. Паходзіць з роду Грыкоўскіх. Сам Райніс пісаў у аўтабіяграфічнай паэме «Сонечныя гады», што продкі яго маці – з Вялікага Княства Літоўскага: «Па паданнях продкі маці з вольнае Літвы баяры» (пераклад Рыгора Барадуліна). Нечакана я выявіў, што на Гродзеншчыне расце не грэчка, а грыка: цікавы пераклік з прозвішчам Грыкоўскага.

31 сакавіка 1899 года Яніса Райніса і Пятра Стучку як «палітычных злачынцаў» царскія ўлады асуджаюць на высылку і пасяленне ў Вяцкую губерню. Дарта – уражлівы, сардэчны чалавек – не магла вытрымаць цяжару сямейных нягодаў. У тым жа годзе, пражыўшы ў Віцебску разам з дачкой Дорай, жонкай П. Стучкі, толькі год, яна памірае ад кровазліцця ў мозг. Віцебская зямля прыняла яе на апошні сгоў. Маці Райніса была пахаваная на старадаўніх лютэранскіх могілках. Цяпер зарослы хмызняк можна знайсці на так званых Стара-Сямёнаўскіх могілках на Юравай Горцы.

У пошуках магілы Д. Пліекшанэ дапамагаў мне віцебскі краязнаўца Мікола Плавінскі. Мы прамінулі вароты да могілак, узведзеныя ў 1889 годзе. Недзе побач былі пахаваныя воіны Сямёнаўскага палка, палеглыя ў баях з напалеонаўскімі захопнікамі. Так з'явіліся часткі могілак: лютэранская, праваслаўная, ваенная. А ўвогуле – гэта адзін з самых старых некропаляў у межах горада Віцебска.

М. Плавінскі знайшоў камень-валун каля Лукішак, дзе рака Лучоса злучаецца з Дзвіной. У кастрычніку 1990 года валун паставілі недалёка ад тых старых варотаў. Рыжанае скульптар Вілініс Тытанс і супрацоўнікі музея Яніса Райніса паспрыялі адкрыццю ў верасні 1991 года – да 126-й гадавіны народзінаў народнага паэта Латвіі – помны

знак на сімвалічнай магіле Д. Пліекшанэ.

Пам'ятаецца падзея ў лістападзе 1999 года. Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт правёў Беларуска-латвійскую сустрэчу, прымеркаваную да Дня незалежнасці Латвіі і 70-годдзя з дня смерці Яніса Райніса (11.09.1865 – 12.09.1929). Выступалі госці з Даўгаўпілса Фаіна Осіна і Станіслаў Валодзька. Мы наведлі магілу маці Райніса, усклалі кветкі. У кнізе «Крывіцкія руны: Беларускія пісьменнікі Латвіі» (2003 г.) можна прачытаць верш С. Валодзькі «Ля помніка маці Райніса ў Віцебску» – пра «маці генія-паэта...»

Нездарма калісьці М. Плавінскі адзначаў: «Хай сумесны латышска-беларускі

(ужо імя Якуба Коласа) была пастаўленая п'еса Яніса Райніса «Вей, ветрык!».

Райніс згадаў: «У памяці засталіся падобныя напеву восеньскага ветру песні старога вартаўніка – гуда Нядзведскага». Даўней судзі з берагоў Даўгавы гудамі называлі беларусаў. А пра вартаўніка і гадаванца малаго Жаныня (так у маленстве родныя называлі Яніса) можна прачытаць у перакладзеным Нінай Янсанэ (Панізьнік) аповяданні Саўлцэрытэ Віесэ «Лета ў Рандэнэ (Казка пра дзяцінства паэта)». Гэтая незвычайная казка – своеасаблівы помнік не толькі Жаныню, але і яго мамачцы Дарце.

Нядаўна споўнілася 120 гадоў Памяці Д. Пліекшанэ

Магіла Дарты Пліекшанэ

памятны знак на прыродным валуне сімвалізуе не толькі прысутнасць праху Мацеры выдатнейшага Творцы і Чалавека на віцебскай зямлі, але сыноўнюю непасрэдную роднасную сувязь грамадскіх і культурных інтарэсаў сучасных і наступных пакаленняў беларусаў». Таму і прыгадаецца мне: пра тое, як Райніс збіраў фальклорны матэрыял для напісання этнаграфічнай драмы «Беларусы», як яго ў 1922 годзе беларусы Латвіі абралі ганаровым сябрам беларускага культурна-асветнага таварыства «Бацькаўшчына», і што 21 лістапада 1926 года ён прыехаў у Віцебск на адкрыццё другога Беларускага дзяржаўнага драматычнага тэатра (БДТ-2), а ў 1965 годзе ў тым жа тэатры

(1828 – 18.04.1899). 90 гадоў Памяці Яніса Райніса мы будзем адзначаць сёлета 12 верасня. І не забудзем кожны важны ўзвышак з яго жыцця. Да прыкладу, 2 чэрвеня 1929 года Райніс абвясціў аб стварэнні Таварыства па культурных сувязях з народамі Савецкага Саюза. Арганізатар і першы старшыня сябрыны тады прамовіў: «Мы пачынаем збліжэнне з Усходам, з народамі Усходу. Два вялікія народы, з якімі мы хочам збліжаць нашу культуру, гэта беларусы і рускія. Асабліва сімпатычныя нам беларусы...»

Сяргей ПАНІЗЬНІК,
пісьменнік,
кавалер Ордэна Трэх Зорак
Латвійскай Рэспублікі

Інара Муканэ і Сяргей Панізьнік на могілках у Віцебску

Май

20 – Адамейка Марыя Уладзіміраўна (1929 – 1990), спявачка, заслужаная артыстка Беларусі – 90 гадоў з дня нараджэння.

20 – Грыгоніс Генрых Юр'евіч (1889 – 1955), акцёр, народны артыст Беларусі – 130 гадоў з дня нараджэння.

20 – Жук Анатоль Аляксандравіч (1949, Карэліцкі р-н – 2009), акцёр, пісьменнік, заслужаны артыст Беларусі, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1980) – 70 гадоў з дня нараджэння.

20 – Звездачотава Лідзія Якаўлеўна (1919, Мінск – 1994), мастак-грэмёр, заслужаны работнік культуры Беларусі – 100 гадоў з дня нараджэння.

21 – Петрачкова Валянціна Цімафееўна (1939), актрыса тэатра і кіно, заслужаная артыстка Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1986) – 80 гадоў з дня нараджэння.

21 – Чуркін Мікалай Мікалаевіч (1869 – 1964), кампазітар, фалькларыст, адзін з заснавальнікаў беларускай прафесійнай музыкі, народны артыст Беларусі – 150 гадоў з дня нараджэння.

22 – Гарулёў Юрый Мікалаевіч (1944), дакументаліст, апэратар, кінарэжысёр, лаўрэат прэміі «За духоўнае адраджэнне» (2005) – 75 гадоў з дня нараджэння.

23 – Карэліцкі раённы краязнаўчы музей (1969) – 50 гадоў з часу стварэння.

24 – Адам Русак (Адам Герасімавіч; 1904, Капыльскі р-н – 1987), беларускі паэт-песеннік, заслужаны дзеяч культуры Беларусі – 115 гадоў з дня нараджэння.

25 – Барткевіч Леанід Леанідавіч (1949, Мінск), эстрадны спявак, заслужаны артыст Беларусі – 70 гадоў з дня нараджэння.

26 – Караткоў Аркадзь Цімафеевіч (1939, Полацк), архітэктар, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1984) – 80 гадоў з дня нараджэння.

27 – Бялевіч Антон Пятровіч (1914, Уздзенскі р-н – 1978), беларускі паэт, празаік, перакладчык – 105 гадоў з дня нараджэння.

28 – Побаль Леанід Давыдавіч (1924, Іўеўскі р-н – 2004), беларускі археолаг, гісторык – 95 гадоў з дня нараджэння.

29 – Максімава Ларыса Паўлаўна (1939, Віцебск), піяністка, канцэртмайстар, заслужаная артыстка Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

29 – Пісарова Людміла Іванаўна (1939, Віцебск – 2011), актрыса тэатра і кіно, заслужаная артыстка Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

Народ сказаў...

– Ціха, не крычы, бо яшчэ цешча...

– Твая ж цешча даўно памерла!

– А ў памяці стаіць, як жывая...

– Даражэнькі зяць! Што б ты рабіў, калі б убачыў, што на мяне накінуўся воўк і пачаў бы есці?

– Ну і што б рабіў?! Пажадаў бы яму... прыемнага апетыту.

– Тата, тата!..

– Сыноч, мы дамовіліся: калі ем – глух і нем.

Пасля абеду бацька пытае:

– Дык што ж ты хацеў сказаць, сыноч?

– Позна ўжо. У капусце была муха, і ты яе з'еў.

Нявестка ўбачыла праз акно, што ў хату свёкар ідзе. Яна і кажа сабе:

– Зноў яго чорт прынёс...

Свёкар зайшоў у хату, а маленькі Гаўрылка і пытаецца:

– Раскажы, дзедзя, як ты да нас дабіраўся?

– Ды вось ішоў памаленьку, ішоў...

Гаўрылка ў непаразуменні: – А мама ж казала, што цябе чорт прынёс.

– Як ваша хвароба? – А, бадай яе ліха! Вельмі ўпартая.

– А як ваша жонка? – Такая самая, пане доктар.

Паводле зборніка «Беларускія народныя жарты» (сабраў Змітро Бяспалы; Мінск, 1970)

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПІЧЭТА Уладзімір Іванавіч (9 (21) кастрычніка 1878, Палтава – 23 чэрвеня 1947, Масква) – беларускі савецкі гісторык, археолаг, педагог. Заслужаны прафесар БССР (1926), акадэмік АН БССР (1929), заслужаны навуковы дзеяч Узбекскай ССР (1943). Член ЦВК БССР у 1921 – 1930 гг.

Яго бацька, Іван (Ёван) Хрыстафоравіч, серб па нацыянальнасці, ураджэнец горада Мостар, быў рэктарам Віцебскай, а затым Палтаўскай духоўнай семінарыі. Маці навукоўца, Марыя Рыгораўна Грыгарэнка (1846 – 1911), украінка паводле паходжання, была дачкой кіеўскага чыноўніка Казённой палаты.

У Пічэта скончыў у 1897 г. Палтаўскую гімназію, а ў 1901 г. – гісторыка-філалагічны факультэт Маскоўскага ўніверсітэта. Навуковым кіраўніком яго дыпломнай (тады звалася кандыдацкай) працы «Юрый Крыжаніч пра Маскоўскую дзяржаву» быў В. Ключэўскі.

У 1910 – 1911 г. прыват-дацэнт. Абараніў доктарскую дысертацыю «Аграрная рэформа Сігізмунда-Аўгуста ў Літоўска-Рускай дзяржаве»

Уладзімір Пічэта

(1918). У 1918 – 1922 гг. прафесар Маскоўскага ўніверсітэта. Узначаліў Беларускае навукова-культурнае таварыства ў Маскве, чытаў

курс лекцыяў «Гісторыя беларускага народа» ў Беларускай народнай універсітэце (Масква). Па прапанове ўрада БССР узначаліў маскоўскую камісію па арганізацыі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, з ліпеня 1921 і да 1930 г. рэктар БДУ. Адзін з арганізатараў Інстытута Беларускай Культуры (Інбелкульт; аўтар статута) і Беларускай акадэміі навук. Акадэмік БелАН (1928).

Вывучаў гісторыю ВКЛ, Польшчы, Чэхіі, Сербіі, Балгарыі, Расіі XVI – XX стст. Апублікаваў прыкладна 150 працаў па гісторыі, гістарыяграфіі, археалогіі, архівазнаўстве, краязнаўстве, гісторыі права Беларусі.

У 1929 г. у СССР была сфабрыкаваная т.зв. «акадэмічная справа» супраць акадэміка С. Платонава і інш. гісторыкаў, 13.09.1930 г. У. Пічэта арыштаваны АДПУ СССР у Ленінградзе. Пастановай СНК БССР ад 06.12.1930 г. пазбаўлены звання акадэміка. Пастановай Калегіі АДПУ ад 08.08.1931 г. сасланы на 5 гадоў у Вятку. У чэрвені 1934 г. месца ссылкі заменена на Варонеж, дзе У. Пічэта працаваў прафесарам у педагогічным інстытуце. У 1935 г. справа У. Пічэты перагледжаная, яму дазволілі жыць у Маскве. Паводле адной з версій вызваленне было звязанае з прыездом у Маскву былога аднакурсніка У. Пічэты прэм'ер-міністра Чэхаславакіі Э. Бенеша.

З 1937 г. працаваў у Інстытуце гісторыі АН СССР, дзе з 1939 г. узначаліў сектар славяназнаўства; адначасова быў загадчыкам кафед-

ры заходніх і паўднёвых славянаў Маскоўскага ўніверсітэта. З 1941 г. разам з інстытутам у эвакуацыі ў Ташкенце. У 1946 г. з акадэмікам Б. Грэкавым заснаваў і стаў дырэктарам Інстытута славяназнаўства АН СССР. Акадэмік АН СССР.

Многа ўвагі надаваў пытанням паходжання беларускай народнасці, палітычнага, сацыяльна-эканамічнага і культурнага развіцця Беларусі ў складзе ВКЛ. Складанне беларускай народнасці датаваў XIV – XVI стст., падкрэсліваў рашаючую ролю сацыяльна-эканамічных фактараў у фармаванні і развіцці этнічнай супольнасці беларусаў, адзначаў этнагенічную роднасць рускага, украінскага і беларускага народаў. Сацыяльна-эканамічнай і палітычнай гісторыі Беларусі прысвечаныя артыкулы і працы «Эпоха гарадской гаспадаркі на Беларусі» (1925), «Гісторыя сельскай гаспадаркі і землеўладання на Беларусі» (ч. 1, 1927), «Феадальнае памесце ў XV – XVI стст. у Вялікім Княстве Літоўскім» (1951) і інш. Вялікую ўвагу надаваў папулярнасці беларускай мовы і літаратуры: «Беларуская мова як фактар нацыянальнай культуры» (1924), «Беларускае адраджэнне ў XVI ст.» (1926), «Культура Беларусі ў XVI ст.» і «Адраджэнне Украіны-Русі і Белай Русі ў XVI – пачатку XVII ст.» (1961) і інш. Аўтар публікацыяў па гісторыі асобных мясцінаў і паселішчаў Беларусі: «Полацкая зямля ў пачатку XVI ст.» (1926), «Мінск», «Магілёў», «Віцебск» (усе 1944).